

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. vasario 24 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Gražinos Davidonienės (pranešėja), Birutės Janavičiūtės, Andžej Maciejewski, Sigitos Rudanaitės (kolegijos pirmininkė), Gedimino Sadačio ir Algirdo Taminsko, teismo posėdyje kasacinę rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo A. G. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 21 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo R. J. ieškinį atsakovui A. G. dėl skolos priteisimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje keliamas klausimas dėl dispozityviųjų atskiras sutarčių rūšis reglamentuojančių normų taikymo ypatumų, kai sprendžiama dėl kitos šalies priešpriešinių įsipareigojimų įvykdymo nustatymo ar nenustatymo perdavus daiktą nuosavybėn.
- Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovo 20 047,50 Eur skolos pagal 2014 m. rugsėjo 19 d. transporto priemonės pirkimo-pardavimo sutartį, 878,79 Eur palikanų, 5 procentų dydžio metines palikanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Ieškovas nurodė, kad ginčo šalis siejo dalykiniai verslo santykiai, ieškovas pasitikėjo atsakovu kaip verslininku, todėl kai atsakovas pasirašė ieškoviui, jog ketina įsigyti lengvąjį automobilį, ieškovas pasisūlė padėti atsakoviui surasti automobilį. 2014 m. vasaros pabaigoje ieškovas surado ir atsakoviui pasiūlė įsigyti Vokietijoje parduodamą naudotą ir techniškai tvarkingą 2010 m. laidos lengvąjį automobilį „*duomenys neskelbtini*“. Atsakovas nurodė, kad automobiliui pirkti skirtus pinigus investavo į verslą, todėl pirkto automobilį tik atidedant jo kainos mokėjimą tam laikui, kai jis atgaus investuotus pinigus. Kadangi atsakovas ieškoviui sudarė patikimą ir pakankamai pasitūrinčią gyvenančio solidaus verslininko įspūdį, ieškovas pasisūlė padėti atsakoviui įsigyti automobilį. Šalys susitarė, kad ieškovas savo lėšomis nupirks automobilį ir, atgabendęs jį į Lietuvos Respubliką, parduos atsakoviui su mokėjimo atidėjimu, kuris bendrų jų sutarimų neturėjo būti įgesnis nei vienas mėnuo.
- Ieškovas 2014 m. rugsėjo 15 d. Vokietijos Federacijoje nupirko automobilį ir atgabeno jį į Lietuvos Respubliką. 2014 m. rugsėjo 19 d. šalys nuvyko į VĮ „Regitra“, užpildė ir pasirašė transporto priemonės pirkimo-pardavimo sutarties formą, platinamą VĮ „Regitra“. Sutarties formą savo ranka užpildė atsakovas, o ieškovas joje įrašė tik savo vardą ir pavardę beisutartį pasirašė. Ieškoviui pasitūlinus papildomai įrašyti į sutarties formą atsisakymo už automobilį terminą, atsakovas nurodė, kad sutartis iš esmės yra tik formalumas, skirtas automobilio registracijai atlikti. Tokiu būdu šalims pasirašius sutartį, ieškovas, negavęs automobilio kainos iš atsakovo, perdavė atsakoviui automobilio dokumentus ir raktelius bei patį automobilį.
- Atsakovui vengiant bendrauti su ieškovu ir šiam galiausiai susitikus su atsakovu bei pareikalavus sumokėti automobilio kainą, atsakovas nurodė, kad turi verslo problemų su partneriais ir automobilį jau yra pardavęs, o už jį gautus pinigus yra išleidęs kitoms reikmėms. Atsakovas paprašė palaukti, kol jis išsprends savo problemas su verslo partneriais. Ieškovas sutiko, kad atsakovas visą automobilio kainą sumokėtų 2017 m. liepos 2 d., tačiau atsakovas automobilio kainos nesumokėjo.
- Atsakovas nurodė, kad ieškovas 2014 m. rugsėjo 19 d. sudarytos transporto priemonės pirkimo-pardavimo sutarties pagrindu pardavė, o atsakovas nupirko lengvąjį automobilį „*duomenys neskelbtini*“ už 69 220 Lt (20 047,50 Eur). Atsakovas sutarties pasirašymo metu ieškoviui sumokėjo sudėrėtą sumą, o ieškovas perdavė automobilį. Sutartį šalys užregistravo VĮ „Regitra“. VĮ „Regitra“ specialistas suteikio automobilio duomenis, sutarties surašymo teisingumą. Tačiau dieną atsakoviui duotas automobilio registracijos pažymėjimas. Atsakovas pažymėjo, kad terminuoto prievolės įvykdymo išskaita ieškovas neprodiėjo ieškovui, o pasirašius sutartį, ieškovas, negavęs automobilio kainos iš atsakovo, tačiau perdavęs automobilio dokumentus ir raktelius bei patį automobilį atsakoviui, pats prisiėmė netinkamo prievolės įvykdymo įrodinėjimo riziką.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. balandžio 12 d. sprendimu ieškinį atmėtė.
- Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad pagal 2014 m. rugsėjo 19 d. transporto priemonės pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas R. J. (ieškovas) pardavė pirkėjui A. G. (atsakoviui) transporto priemonę, ją įkainojęs 69 220 Lt (20 047,50 Eur).
- Teismas, vertindamas ieškovo paaškinimus, kad atsakovas sutarties sudarymo metu neturėjo tiek lėšų sumokėti už automobilį ir šalys susitarė dėl atidėto mokėjimo vienam mėnesiui, vėliau atsisakymo terminą pratęsę iki 2017 m. liepos 2 d., nurodė, kad ieškovas savo argumentų neįrodė, o rentis tik jo paaškinimais teismas negali, nes jie nėra nei objektyvūs, nei logiški, nei pagrįsti kitais objektyviais įrodymais.
- Teismas pažymėjo, kad, pagal pirkimo-pardavimo sutarties sąvoką, nuosavybės teisė atsakoviui galėtų atsirasti tik sumokėjus ieškoviui už transporto priemonę, nebent šalys raštu ar žodžiu, nesant ginčo, ar kitų asmenų akivaizdoje būtų susitarusios kitaip. Iš atsakovo paaškinimų teismas nustatė, kad iš ieškovo įsigyta automobilis atsakovas pardavė. Šalys teismo posėdyje metu aiškino, kad jos 2014 metais darbo reikalais dažnai susitikdavo, todėl teismas suabejojo ieškovo elgesiu, kai šis, reikalaujamas iš atsakovo sumokėti automobilio kainą, su ieškiniu kreipėsi tik 2018 m. gegužės 18 d., nors automobilis atsakoviui buvo parduotas 2014 m. rugsėjo 19 d.
- Teismas taip pat nusprendė, kad ieškovas byloje neįrodė, jog šalys buvo susitarusios dėl atidėto mokėjimo parduodant transporto priemonę, taip pat kad atsakovas neatiskaitė su ieškovu už transporto priemonę.
- Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovo apeliacinį skundą, 2020 m. sausio 21 d. sprendimu panaikino Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. balandžio 12 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino, priteisė ieškoviui iš atsakovo 20 047,50 Eur skolos, 878,79 Eur palikanų, 5 procentų metines palikanas nuo priteistos sumos (20 926,29 Eur) nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2018 m. gegužės 20 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad nagrinėjamoje byloje ieškovas turėjo įrodyti, jog perdavė daiktą, o atsakovas – kad sumokėjo už daiktą sutartyje nustatytą sumą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.305 straipsnis). Prievolės įvykdymą patvirtinimą reglamentuoja CK 6.65 straipsnis, kurio 1 dalyje įtvirtinta priemosis prievolės įvykdymą kreditoriaus pareiga duoti skolininkui pakviatimą, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip. Prievolę įvykdę skolininkas turi teisę reikalauti, kad kreditorius išduotų jam pakviatimą. Pagrindinė pakviatavimo funkcija yra įrodymoji, tačiau pakviatavimas nėra vienintelis teisinas skolininko sutartinės prievolės įvykdymo faktą galintis patvirtinti rašytinis įrodymas. Siekdamas įrodyti prievolės įvykdymo faktą, skolininkas gali rentis visomis įrodinėjimo priemonėmis. Byloje atsakovas prievolės įvykdymo faktą ieškoviui įrodinėjo transporto priemonės pirkimo-pardavimo sutartimi, teismo posėdyje metu duotais savo paaškinimais, teigdamas, kad pinigų sumokėjo ieškoviui automobiliu, kad lėšos gautos vykdančiam individualiai veiklą.
- Apeliacinės instancijos teismas nurodė, vien sutarties pasirašymas neįrodė pinigų sumokėjimo fakto, t. y. nepatvirtino, kad nurodyti pinigai buvo perduoti ieškoviui. Atsakovas, būdamas atidus ir rūpestingas, turėjo pasirūpinti tinkamais įrodymais, patvirtinančiais pinigų sumokėjimo ieškoviui faktą. Taip atsakovas prisiėmė prievolės įvykdymo įrodinėjimo riziką. Nagrinėjami atveju atsakovas nepateikė teismui pinigų priėmimo kvito ar bet kokių kito rašytinio įrodymo, patvirtinančio, kad jis atiskaitė už perkamą transporto priemonę. Atsisakymo faktą skolininkas gali įrodinėti visomis įrodinėjimo priemonėmis, tačiau atsakovas savo atskirtimus į ieškinių reikalavimą grindė tik savo paaškinimais, jokių kitų įrodymų, patvirtinančių atsisakymo faktą, byloje nepateikė.
- Nors atsakovas teigė, kad jis už perkamą transporto priemonę sumokėjo grynaisiais pinigais sutarties sudarymo dieną, tačiau į bylą nebuvo pateikti jokių šių aplinkybė galinčių patvirtinti įrodymų. Nesant galinčių pinigų perdavimo faktą įrodinti tiesioginiai įrodymai, atsakovas šias aplinkybes galėjo įrodinėti netiesioginiais įrodymais, juolab kad transporto priemonės kaina jos pirkimo metu buvo laikoma didele pinigų suma. Tačiau atsakovas į bylą nepateikė jokių duomenų, kurie paneigtų šią išvadą ir įrodytų, jog jam ši pinigų suma nebuvo didelė. Jeigu atsakovas būtų sumokėjęs šalių sutartyje nurodytą pinigų sumą ieškoviui, jis būtų galėjęs nurodyti pinigų turėjimo ir sumokėjimo aplinkybes, tačiau tokios informacijos byloje nebuvo pateikta. Taip pat byloje nebuvo įrodymų, patvirtinančių, jog atsakovas apskritai gebėjo tokią pinigų sumą sumokėti ieškoviui grynaisiais pinigais iš karto.
- Aplinkybė, kad ieškovas kreipėsi į teismą prašydamas ketveriems metams po pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo, apeliacinės instancijos teismas pripažino nedaranti įtakos ieškovo reikalavimo pagrįstumui, nes ginčo teisiniams santykiui dėl skolos už suteiktas paslaugas priėjimo įstatymai nustato bendrąjį dešimties metų ieškinių senaties terminą (CK 1.125 straipsnio 1 dalis).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Atsakovas prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 21 d. sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas argumentais:
 - Apeliacinės instancijos teismas netaikė CK 6.305 straipsnio 1 dalies, 1.117 straipsnio 2 dalies, 6.53 straipsnio, 6.319 straipsnio 2 dalies normų, įtvirtinančių atsakovo prievolės atsisakymą už parduotą prekę įvykdymo termino atidėjimą, nors tariamai atidėtos prievolės įvykdymo terminas buvo esminė ieškinių dalyko dalis. Apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas susitarimo dėl sutarties kainos mokėjimo atidėjimo tarp šalių faktą, netinkamai vertino šalių elgesį sutarties sudarymo bei jos įvykdymo metu: ieškovas nepasirūpino nei susitarimo dėl sutarties kainos mokėjimo atidėjimo vienam mėnesiui, nei vėlesnio susitarimo dėl sutarties kainos mokėjimo termino pratęsimo dvejiems metams ir dešimčiai mėnesių egzistavimo įrodymu, nereiškė atsakoviui jokių pretenzijų dėl sutarties įvykdymo beveik ketverius metus, ieškovas, po sutarties sudarymo negavęs sutartyje nurodytos pinigų sumos, 2015 m. lapkričio 12 d. sudarė analogišką kito automobilio („*duomenys neskelbtini*“) pirkimo-pardavimo sutartį.
 - Apeliacinės instancijos teismas netaikė CK 6.314 straipsnio 7 dalyje ir 6.315 straipsnio 2 dalyje, 2.161 straipsnyje įtvirtintų normų, kad pardavėjas gali sustabdyti daiktų perdavimą pirkėjui, iki pirkėjas už daiktus sumokės. Šalis, pagal prievolės įvykdymo aplinkybes turinti pagrindą manyti, kad kita šalis gali iš esmės pažeisti sutartį, turi teisę reikalauti patvirtinimo, jog pastaroji šalis sutartį įvykdys tinkamai, ir sustabdyti savo sutartinę prievolę įvykdymą iki tokio patvirtinimo gavimo. Kreditorius, skolininkui pažeidus prievolės įvykdymo terminą, taip pat gali subalyti daikto ar darbų rezultato perdavimą. Teismas taip pat netaikė CK 6.209 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos normos dėl papildomo termino sutarčiai įvykdyti, ginčo šalių santykiams atskirti netaikė sutarčių atskaitinimo taisyklių (CK 6.193-6.195 straipsniai), nukrypo nuo teismų praktikos.
 - Apeliacinės instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą (toliau – CPK) 12, 176, 177, 178, 179, 181, 183, 185 straipsnių, 320 straipsnio 1 dalies nuostatas, taip pat įrodinėjamą reglamentuojančias CPK nuostatas, netinkamai paskirstė šalims įrodinėjimo našta ir nepagrįstai įrodomąją reikšmę suteikė tik ieškovo pateiktiems įrodymams.
 - Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi pinigų priėmimo kvito nebuvimu, taip pat sprendime konstatuodamas, kad atsakovas, būdamas atidus ir rūpestingas, turėjo pasirūpinti tinkamais įrodymais, patvirtinančiais pinigų sumokėjimo ieškoviui faktą, todėl atsakovas prisiėmė prievolės įvykdymo įrodinėjimo riziką, pažeidė CK 1.2 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą lygiateisiskumo principą.
- Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovas prašo palikti nepakeistą Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 21 d. sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas argumentais:
 - Apeliacinės instancijos teismas tinkamai nustatė bylos aplinkybes: ginčo šalys buvo pažįstamos dar iki sutarties sudarymo ir turėjo verslo santykių, šių metų atsakovas įgijo ieškovo pastūkėjimą, atsakovas nepasirūpino rašytiniu įrodymu, pagrindžiančiu sutarties kainos sumokėjimą ieškoviui sutarties sudarymo metu, atsakovas tuo pačiu metu, kai buvo sudaryta automobilio „*duomenys neskelbtini*“ pirkimo-pardavimo sutartis, su ieškovo seserimi sudarė analogiškos formos automobilio „*duomenys neskelbtini*“ pirkimo-pardavimo sutartį. Sutartį įvykdžius, atsakovas nuosavybės teise iš ieškovo įgijo automobilį „*duomenys neskelbtini*“, o ieškovo sesuo iš atsakovo įgijo automobilį „*duomenys neskelbtini*“ ir sumokėjo ieškoviui už atsakovo šio iš ieškovo įsigyto automobilio „*duomenys neskelbtini*“ kainą. Be to, atsakovas vykdė individualią prekybos automobiliais veiklą. Atsakovas nepateikė teismui rašytinių įrodymų, patvirtinančių, kad jis sutarties sudarymo metu turėjo sutarties kainą atitinkančią pinigų sumą, o teikdamas teismui paaškinimus dėl pinigų kilmės, aiškavo bei konkretus atsakymo teismui nepateikė. Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu tik tuomet, kai atsakovas atsisakė su ieškovu bendrauti.
 - Apeliacinės instancijos teismui konstatavus, kad nebuvo susitarimo dėl konkretaus sutarties kainos mokėjimo termino, atsakovas, vadovaudamasis CK 6.314 straipsnio 2 dalimi ir 6.344 straipsnio 1 dalimi, sutarties kainą prievolių sumokėti ieškoviui sutarties sudarymo ir automobilio perdavimo atsakoviui dieną. Įstatymų leidėjas nedraudžia pardavėjui perduoti pirkėjų daiktus arba disponuoti jais dokumentus, negavus iš pirkėjo daiktų kainos. Dėl to sutarties aiškinimas, kad buvo ar ne susitarimas dėl sutarties kainos mokėjimo atidėjimo termino, neturi tiesioginės teisinės reikšmės sprendžiant pirkėjo sutartinės prievolės sumokėti sutarties kainą įvykdymo ar neįvykdymo klausimą.

- 18.3. [CPK 6.65](#) straipsnyje įtvirtinta kreditoriaus pareiga duoti skolininkui pakvitavimą, o skolininkas turi teisę, bet neprivalo reikalauti visiškai ir tinkamai užpildyto dokumento, patvirtinančio prievolės įvykdymą. Vien sutarties pasirašymas neįrodo pinigų sumos sumokėjimo fakto, t. y. nepatvirtina, kad nurodyti pinigai buvo perduoti ieškovui.
- 18.4. Tiek pagal teisės normas, tiek pagal teismų praktiką ieškovas turi pareigą įrodyti teisinio santykio tarp ginčo šalių egzistavimo faktą, o atsakovas turi pareigą įrodyti automobilio kainos sumokėjimo ieškovui sutarties sudarymo metu faktą. Apeliacinės instancijos teismo išvados yra pagrįstos tinkamai atliktu įrodymų vertinimu, o atsakovas, būdamas atidus ir rūpestingas, turėjo pasirūpinti tinkamais įrodymais, patvirtinančiais pinigų sumokėjimo ieškovui faktą.

Išplėstinė teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

19. [CPK 341](#) straipsnyje, reglamentuojančiame apibrėžimus pateikti kasacinį skundą, nustatyta, kad kasacija negalima dėl pirmosios instancijos teismo sprendimų ir nutarčių, neperžūrėtų apeliacine tvarka. [CPK 353](#) straipsnio, reglamentuojančio bylos nagrinėjimo ribas, 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad kasacinis teismas kasacijos funkciją vykdo neperžengdamas kasacinio skundo ribų. Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasaciniame skunde nurodyti motyvai, kasacijos pagrindai ([CPK 346](#) straipsnis, [347](#) straipsnio 1 dalies 3 punktas).
20. Nagrinėjamoje byloje atsakovas kelia klausimą dėl transporto priemonės pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų aiškinimo bei prievolių pagal šią sutartį įvykdymo fakto įrodinėjimo tais atvejais, kai parduodamas automobilis perduotas pirkėjo nuosavybėn, bet pirkėjas neturi pakvitavimo apie kainos sumokėjimą. Taigi, kasacinio nagrinėjimo dalyką šioje byloje sudaro teisės normų, reglamentuojančių kainos už parduotą daiktą sumokėjimą ir dėl šios prievolės tinkamo įvykdymo įrodinėjimo našos paskirstymą tarp sutarties šalių, aiškinimas ir taikymas.

Dėl teisės normų, reglamentuojančių pirkimo–pardavimo sutarties įvykdymo įrodinėjimą, aiškinimo ir taikymo

21. Pirkimo–pardavimo sutartis reglamentuojama [CK 6.305–6.431](#) straipsniuose, o šiose nuostatose nesureguliuotiems klausimams taikomos bendrosios sutarčių teisės ([CK 6.154–6.228](#) straipsniai) bei prievolių teisės ([CK 6.1–6.153](#) straipsniai) nuostatos.
22. Pirkimo–pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą) ([CK 6.305](#) straipsnio 1 dalis). Pirkimo–pardavimo sutarties sudarymas siejamas su momentu, kai šalys susitaria dėl esminių sutarties sąlygų ([CK 6.162](#) straipsnio 2 dalis). Esminė pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga yra sutarimas dėl sutarties dalyko, t. y. daikto (prekės) perdavimo, ši sąlyga laikoma suderinta, jeigu sutarties turinys leidžia nustatyti daikto (prekės) pavadinimą ir kiekį ([CK 6.306](#) straipsnis).
23. Pirkimo–pardavimo sutartis yra dvišalė, nes abi sutarties šalys (pardavėjas ir pirkėjas) turi priešpriešines teises ir pareigas, t. y. abi šalys yra ir kreditoriai, ir skolininkai. Pardavėjas turi pareigą perduoti daiktą ir nuosavybės teisę į jį pirkėjui, o pirkėjas turi priešpriešines pareigas – priimti daiktą ir sumokėti už jį kainą; pirkėjas turi teisę reikalauti perduoti daiktą ir nuosavybės teisę į jį, o pardavėjas turi teisę reikalauti sumokėti kainą ir priimti parduotą daiktą.
24. Pirkimo–pardavimo sutartis taip pat yra konsensualinė. Ji laikoma sudaryta nuo šalių valios dėl sutarties sudarymo išreiškimo ir jos įsigaliojimas nesiejamas su daikto perdavimu pirkėjui. Daikto perdavimas pirkėjui jau yra sudarytos pirkimo–pardavimo sutarties vykdymas.
25. Atlyginatumas yra vienas pirkimo–pardavimo sutartį kvalifikuojančių požymių, leidžiančių ją atskirti nuo dovanojimo sutarties ([CK 6.305](#) straipsnio 1 dalis, [6.465](#) straipsnis). Todėl svarbu, kad šalys, sudarydamos pirkimo–pardavimo sutartį, išreikštų valią dėl atitinkamos prekės pirkimo ir pardavimo, t. y. susitarti dėl pardavėjo pareigos perduoti prekę bei pirkėjo įsipareigojimo atlygti už ją.
26. Vadovaujantis [CK 6.314](#) straipsnio 2 dalimi, pirmumas suteikiamas šalių susitarimui – kaina turi būti sumokėta per tą terminą, kurį šalys nustatė sutartyje. Jeigu kainos sumokėjimo terminas sutartyje nenustatytas, tokiu atveju kaina turi būti sumokėta tada, kai pardavėjas įvykdo savo pareigą perduoti daiktus arba disponavimo daiktais dokumentus. Kadangi pagal [CK 6.314](#) straipsnio 1 dalį kainos sumokėjimo vieta yra daiktų perdavimo vieta, tai ir kainos sumokėjimo laikas siejamas su daiktų perdavimu momentu.
27. Pagal [CK 6.156](#) straipsnio 5 dalį, jeigu sutarties sąlygas nustato dispozityvioji teisės norma, tai šalys gali susitarti šią sąlygą netaikyti arba susitarti dėl kitokių sąlygų. Jeigu tokio šalių susitarimo nėra, sutarties sąlygos nustatomos pagal dispozityvią teisės normą, [CK 4.49](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad daikto (turto) įgijimas nuosavybės teise į daiktus (turą) įgyja nuo jo perdavimo įgijėjų momento, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kito. [CK 4.49](#) straipsnio 3 dalyje tiesiogiai nurodyta, kad sutartyje gali būti nustatyta, jog nuosavybės teisė pereina įgijėjų tik po to, kai jis įvykdys tam tikrą sutartyje nustatytą sąlygą.
28. [CK 6.349](#) straipsnio 1 dalyje įtvirtinta galimybė pirkimo–pardavimo sutartyje nustatyti, kad nuosavybės teisė į perduotus pirkėjų daiktus išlieka pardavėjui iki tol, kol už juos bus visiškai sumokėta arba įvykdytos kitokios sąlygos. Ši galimybė kildinama iš sutarčių sudarymo laisvės pirkimo ([CK 1.2](#) straipsnis, [6.156](#) straipsnio 1 dalis), pagal kurį šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir šio kodekso nenurodytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams.
29. Pirkimo–pardavimo sutartyje ginčo šalims nesutarus dėl kainos sumokėjimo terminų, tvarkos ar būdo, teismas, nustatydamas kainos sumokėjimo sąlygas, remiasi [CK 6.314](#) straipsniu, jeigu pirkėjas neįpareigojamas sumokėti kainą konkrečioje vietoje, jis privalo sumokėti ją pardavėjui daiktų perdavimo vietoje ([CK 6.314](#) straipsnio 1 dalis); jeigu pirkėjas neįpareigojamas sumokėti kainą konkrečiu laiku, jis privalo ją sumokėti daiktų perdavimo momentu ([CK 6.314](#) straipsnio 2 dalis); jeigu sutartyje nenustatyta ko kito, pirkėjas privalo iš karto sumokėti visą kainą ([CK 6.314](#) straipsnio 4 dalis). Tais atvejais, kai pirkėjas laiku nesumoka už jam perduotus daiktus, pardavėjas turi teisę reikalauti iš pirkėjo sumokėti kainą bei įstatymų ar sutarties nustatytas palikamas ([CK 6.314](#) straipsnio 5 dalis).
30. Pirkėjo pareiga sumokėti kainą apima ne tik pinigų sumos sumokėjimą, bet ir ėmimąsi atitinkamų priemonių, kurių gali būti reikalaujama pagal sutartį arba įstatymus, kad, esant reikalui, būtų galima tinkamai įrodyti kainos sumokėjimo faktą. Pirkėjas kainą turi sumokėti visą iš karto ([CK 6.314](#) straipsnio 4 dalis), tačiau ši norma yra dispozityvi, todėl sutarties šalys gali susitarti ir dėl dalinio kainos mokėjimo.
31. Išplėstinė teisėjų kolegija, apibendrinama išdėstytus argumentus, konstatuoja, kad nurodytos CK normos reglamentuoja pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas, sutarties sudarymą bei šalių tarpusavio prievolės, todėl tais atvejais, kai šalių sudarytoje sutartyje tam tikros teisės ar pareigos neaplotos, sutarties spragos turi būti pildomos taikant dispozityvias teisės normas. Tokios taisyklės yra įtvirtintos [CK 6.314](#) straipsnyje, kurio 1, 2 ir 4 dalys prasideda žodžiu „jeigu“. Tokia šios teisės normos konstrukcija nurodo, kaip reikia spręsti vieną ar kitą klausimą, jeigu dėl jo sutarties šalys nebuvo susitarusios kitaip.
32. Nagrinėjamoje byloje tarp šalių kilo ginčas dėl automobilio pirkimo–pardavimo sutarties vykdymo. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad pagal 2014 m. rugsėjo 19 d. transporto priemonės pirkimo–pardavimo sutartį pardavėjas (ieškovas) pardavė pirkėjui (atsakovui) transporto priemonę, ją įkainojes 69 220 Lt (20 047,50 Eur); šalys užpildė ir pasirašė VI „Regitra“ platformą pirkimo–pardavimo sutarties formą, ieškovas automobilį perdavė atsakovui, šio vardu buvo atlikta teisinė registracija. Ieškovas teigė, kad atsakovo prašymu žodžių buvo susitarta dėl mokėjimo atidėjimo vienam mėnesiui, o vėliau, kai atsakovas vis tiek neatšiskaitė, šis terminas buvo pratęstas iki 2017 m. liepos 2 d.
33. Nustatytos aplinkybės patvirtina, kad šalių sudarytoje rašytinėje sutartyje kainos sumokėjimo terminas nebuvo nustatytas, todėl, sprendžiant dėl kainos sumokėjimo termino, turėtų būti vadovujamasi [CK 6.314](#) straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad jeigu pirkėjas neįpareigojamas sumokėti kainą konkrečiu laiku, jis privalo ją sumokėti daiktų perdavimo momentu ir, jeigu sutarties nenustatyta kitaip, pirkėjas privalo iš karto sumokėti visą kainą. Pažymėtina, kad aplinkybė, jog šalys sutarties tekste nenurodė kainos sumokėjimo termino, neatima teisės šalims tokio susitarimo būvį įrodinėti [CPK](#) iestonomis įrodinėjimo priemonėmis.
34. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad [CK 6.314](#) straipsnyje įtvirtintos dispozityviosios teisės normos, kurios leidžia pirkimo–pardavimo sutarties šalims dėl kainos sumokėjimo termino susitarti savo nuožiūra, o tokio susitarimo nesant įtvirtina nuostatą, jog kaina turi būti sumokėta tada, kai pardavėjas įvykdo savo pareigą perduoti daiktus arba disponavimo daiktais dokumentus, aiškinamos kaip nustatančios šalių tarpusavio prievolės, bet nereikšiančios prezumpcijos, jog šios prievolės šalių yra įvykdytos. Įvertinus visus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija nusprendžia, kad yra objektyvi būtinybė (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai) kesti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 27 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-356-684-2019 pradėtą formotą praktiką, kad, nesant nustatytų kainos sumokėjimo sąlygų, yra taikomos dispozityviosios normos, pagal kurias kaina laikoma sumokėta daikto perdavimo momentu ([CK 6.314](#) straipsnio 2 dalis), todėl pardavėjas, teigiantis, kad pirkėjas neatšiskaitė su juo pagal pirkimo–pardavimo sutartį, turi tai įrodyti.
35. Išplėstinė teisėjų kolegija išaiškina, kad sutarties sudarymas ir jos įvykdymas yra dvi skirtingos faktinės aplinkybės, kurios turi būti įrodinėjamos atskirai, ir vien tik aplinkybė, kad pirkėjas turėjo prievolę pardavėjui, savaime nereikšia, kad pirkėjas šią prievolę įvykdė, todėl, kilius ginčui dėl prievolės sumokėti perkamą daiktą kainą įvykdymo, būtent pirkėjas ir turi šią aplinkybę įrodyti. Tai, kad pardavėjas perdavė daiktą pirkėjui, patvirtina, jog jis įvykdė savo sutartinę prievolę, tačiau tai savaime nereikšia, jog pirkėjas yra įvykdęs savo pareigą sumokėti už perkamą daiktą.
36. Prievolės vykdymas yra veiksmų, kurie yra prievolės dalykas, atlikimas. Pigininės prievolės dalykas – skolininko pareiga perduoti kreditoriui nustatytą pinigų sumą. Tinkamas prievolės įvykdymas reiškia jos pasibaigimą, o netinkamai įvykdyta prievolė nepasibaigia ([CK 6.123](#) straipsnio 1 dalis). Prievolė laikoma tinkamai įvykdyta, jeigu laikomasi jos vykdymo principų, nustatytų [CK 6.38](#) straipsnyje, t. y. jei prievolė vykdoma tinkamam kreditoriui, tinkamo skolininkui, nustatytoje vietoje nustatytu būdu, laiku ir pan.
37. [CK 6.65](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta kreditoriaus pareiga priimant prievolės įvykdymą išduoti skolininkui pakvitavimą apie visišką ar dalinį prievolės įvykdymą, jei sutartyje nenustatyta kitaip. Įstatymo leidėjas, nustatydamas kreditoriui pareigą išduoti prievolės įvykdymo patvirtinimą, siekė užtikrinti, kad kreditorius priims prievolės įvykdymą, nes pakvitavimo neįsivedęs kreditorius laikomas pažeidusiu prievolę ir jam atsiranda [CK 6.64](#) straipsnyje nustatyti padariniai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad [CK 6.65](#) straipsnio formulavimas bei pakvitavimo paskirtis (pagrindinė pakvitavimo funkcija yra įrodymoji) kelia, kad, jei išduodamas pakvitavimas, jis turi būti rašytinis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-594-2009).
38. Jeigu prievolę priimančiam kreditoriui pakvitavime nenurodo jokių pastabų dėl prievolės įvykdymo, preziumuojama, kad prievolės įvykdymo priėmimas reiškia tinkamą jos įvykdymą ([CK 6.123](#) straipsnio 1 dalis, [6.65](#) straipsnio 1 dalis). Toks prievolės įvykdymo priėmimo patvirtinimo santykis su tinkamu jos įvykdymu reikšmingas kilius ginčui dėl prievolės įvykdymo fakto ar įvykdymo tinkamumo. Tokiais atvejais pareiga įrodyti, kad prievolė neįvykdyta ar įvykdyta netinkamai, tenka pakvitavimą bei pastabų apie įvykdymo tinkamumą išdavusiam kreditoriui ([CK 6.123](#) straipsnio 2 dalis, žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-257-2010). Tinkamai įforminti prievolės įvykdymo faktą pirmiausia turėtų būti suinteresuotas skolininkas, nes turėdamas tokius įrodymus jis galės įrodyti prievolės pasibaigimą faktą.
39. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad pakvitavimas nėra vienintelis leistinas skolininko sutartinės prievolės įvykdymo faktą galintis patvirtinti rašytinis įrodymas. Skolininkas, siekdamas įrodyti prievolės įvykdymo faktą, taip pat gali remtis visomis įrodinėjimo priemonėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-2011).
40. Tinkamo įrodinėjimo proceso užtikrinimas yra pamatinė ir kartu būtinoji teisingo bylos išnagrinėjimo iš esmės, užbaigiamo teismo sprendimo priėmimo, sąlyga. Įrodinėjimas civiliniame procese yra grindžiamas dviem kertiniais principais – rungtyniškumu ir dispozityvumu. Rungtyniškumo (rungimosi) principo esmė yra ta, kad šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus ir atskirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti proceso įstatymo nustatyta tvarka ([CPK 12](#) ir [178](#) straipsniai). Dispozityvumo principo turinys bendriausia prasme yra atskleistas [CPK 13](#) straipsnyje (šis straipsnis nurodo, kad šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi šio kodekso nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis), o įrodinėjimo procese šis principas atskleidžiamas įvairiais aspektais, pavyzdžiui, kad pačios šalys renka savo įrodinėjimo taktiką ir strategiją, t. y. sprendžia, kokias faktines aplinkybes nurodyti ir kokius faktinius duomenis pateikti savo reikalavimams ir atskirtimams pagrįsti. Įrodinėjimas yra šalių pareigos dalykas, o šios pareigos vykdymas siejamas su tam tikros procesinės laisvės turėjimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-531-248/2019, 22 punktas).
41. Įrodinėjimo tikslas – teismo įsitikinimas, pagrįstas bylos įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja ([CPK 176](#) straipsnio 1 dalis). Vadinas, bylos šalims tenkančios įrodinėjimo pareigos vykdymas yra orientuotas į bylą nagrinėjamo teismo įtikinimą, kad egzistuoja faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiami reikalavimai ir atskirtimai. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad civiliniame procese nereikalaujama nustatyti objektyviąją tiesą, t. y. teismo įsitikinimas dėl faktinių aplinkybių, sudarančių bylos nagrinėjimo (ginčo) dalyką, egzistavimo ar neegzistavimo neturi būti absoliutus. Šis įrodinėjimo civiliniame procese ypatumas yra ne kartą pabrėžtas ir kasacinio teismo praktikoje (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2011; 2015 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-420-969/2015; 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-695/2018, 52 punktas). Todėl įrodinėjimo standartas, atsižvelgiant į civiliniame procese reikalaujamo teismo įsitikinimo laipsnį, taip pat neturi būti suabsoliutintas, t. y. pereinąjį aukštai iškeltas.
42. Bendroji įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklė, įtvirtinta [CPK](#), yra ta, kad, vadovaujantis rungimosi principu, šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atskirtimus ([CPK 12](#), [178](#) straipsniai), o šaliai neįvykdžius įrodinėjimo pareigos, teismas gali pripažinti neįrodytomis aplinkybes, kuriomis ji remiasi. Kai materialiosios teisės normos nustato kitokią įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarką negu nustatyta [CPK 178](#) straipsnyje, reikia vadovautis materialiosios teisės normomis nustatyta bei teismų praktikos suformuota įrodinėjimo tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-430/2013).
43. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas tinkamai išaiškino ir taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės, ir teisingai nurodė, jog šioje byloje ieškovas turėjo įrodyti, kad perdavė daiktą, o atsakovas – jog sumokėjo už daiktą sutartyje nustatytą pinigų sumą. Be kita ko, apeliacinės instancijos teismas teisingai pažymėjo, kad atsakovas atsisakytum faktą galėjo įrodinėti visomis įrodinėjimo priemonėmis, o ne vien tik pakvitavimu. Byloje nustatyta, kad atsakovas atsisakytum faktą įrodinėjo tik savo paakškinimais, jog už perduotą ju nuosavybėn automobilį jis atšiskaitė grynaisiais pinigais, tačiau, kaip nustatė apeliacinės instancijos teismas, jokių įrodymų, pagrindžiančių tai, jog atsakovas galėjo turėti tokią pinigų sumą, taip pat kitių įrodymų, patvirtinančių pinigų sumokėjimo faktą, į bylą nepateikė.
44. Šalių paaiškinimai civilinėje byloje yra įstatymu nustatyta įrodinėjimo priemonė ([CPK 177](#) straipsnio 2 dalis, [186](#) straipsnis). Tačiau vertinant tiek ieškovo, tiek atsakovo paaiškinimus turi būti atsižvelgiama į tai, kad šalys yra bylos baigiami suinteresuoti asmenys, todėl jų paaiškinimai turi būti kruopščiai teismo pasverti – ar jie detalūs, nuoseklūs ir patikimi. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad vien tik atsakovo paaiškinimų, kurių nepatvirtina jokie kiti, nors ir netiesioginiai, įrodymai, nėra pakankamas įrodymas atsisakytum faktui patvirtinti. Atsakovu neįrodo, jog jis yra sumokėjęs perkamą automobilio kainą, klausimas, ar šalys buvo susitarusios dėl kainos sumokėjimo termino atidėjimo, tampa teisiskai neaktualus, nes bet kurio atveju prievolės įvykdymo terminas yra pasibaigęs.
45. Apibendrinama išdėstytus argumentus išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai išaiškino ir taikė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas ir sutarties vykdymą, tinkamai paskirstė įrodinėjimo pareigą tarp sutarties šalių, todėl skundžiamas teismo procesinis sprendimas paliekamas nepakeistas ([CPK 359](#) straipsnio 1 dalies 1 punktas).

46. Pagal [CPK 98 straipsnio](#) 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.
47. Kasacinį skundą atmetus, sprendimas ieškovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas. Ieškovas prašo priteisti iš atsakovo 968 Eur už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą. Šioms išlaidoms pagrįsti ieškovas pateikė 2020 m. kovo 26 d. išrašą iš atsiskaitomosios sąskaitos banke ir 2020 m. balandžio 15 d. PVM sąskaitą faktūrą dėl pinigų sumokėjimo pagal Susitarimą dėl teisiųjų paslaugų Nr. 200317-2. Prašoma priteisti sumą neviršiją Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7, 8.14 punktuose nustatyto dydžio, todėl ji priteistina ieškovui iš atsakovo ([CPK 79 straipsnis](#) 88 straipsnio 1 dalies 6 punktas, 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnis, 340 straipsnio 5 dalis).
48. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 12 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 3,63 Eur tokių išlaidų. Netenkinus atsakovo kasacinio skundo, šių išlaidų atlyginimas į valstybės biudžetą turėtų būti priteistas iš šio proceso dalyvio, tačiau atsižvelgiant į tai, kad pirmiau nurodyta priteistinas valstybei išlaidų atlyginimas neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 (redakcija, galiojanti nuo 2020 m. sausio 23 d.) nustatytos minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos (5 Eur), procesinių dokumentų įteikimo išlaidos iš atsakovo nepriteistinas ([CPK 79](#) straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 21 d. sprendimą palikti nepakeistą.
Priteisti ieškovui R. J. (a. k. *((duomenys neskelbtini))*) iš atsakovo A. G. (a. k. *((duomenys neskelbtini))*) 968 (devynis šimtus šešiasdešimt aštuonis) Eur kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Bublienė

Gražina Davidonienė

Birutė Janavičiūtė

Andžej Maciejevskis

Sigita Rudėnaitė

Gediminas Sagatys

Algirdas Taminskas